

3.3.3 USOS I PRÀCTIQUES TRADICIONALS

Les plantes i els animals han estat utilitzats per a molt variades finalitats des de la més remota antigor per part de l'espècie humana, teixint una estructura de relacions amb els éssers vivents i acumulant tota una experiència sobre ells i el seu aprofitament, tot configurant una part important de la seva cultura. D'una banda, hi ha els sabers que tenen una aplicació pràctica (usos medicinals, alimentaris, industrials, artesans, lúdics, etc.), de l'altra, hi ha tot un conjunt molt important de coneixements que no tenen una materialització física però que són d'importància cabdal en l'imaginari col·lectiu d'una societat (usos magicoreligiosos, folklòrics, en literatura popular, etc.).

A Catalunya l'etnobiobiodiversitat és molt més viva en el regne vegetal que en l'animal i, a més, el nivell de coneixement sobre el tema és igualment molt més alt en l'àmbit de les plantes que en el dels animals. Una primera avaluació del nombre d'espècies animals i vegetals per a les quals s'han detectat usos tradicionals i/o populars indica que a Catalunya actualment s'usen unes 100 espècies animals i unes 800 espècies vegetals.

Una bona part dels esforços de la recerca etnobotànica ha estat centrada en les plantes medicinals, ocupant el segon lloc les plantes alimentàries. Pel que fa a Catalunya, es té constància de l'ús d'un total de 675 espècies de plantes vasculares, a les quals cal afegir el d'un total de 100 espècies de bolets i unes 30 d'algues, la qual cosa fa un total que supera les 800 espècies vegetals.

Nombre aproximat d'espècies vegetals amb diferents tipus d'ús tradicional o popular

TIPUS D'ÚS	Fongs	Algues	Briòfits i plantes vasculares
Alimentari humà	90	10	300
Alimentari animal	-	5	125
Medicinal, veterinari, tòxic	20	15	575
Industrial, artesana	10	5	80
Ornamental	5	-	80
Folklòric	5	-	90
Maneig agrosilvopastoral	-	-	30
Altres	-	-	25

Comparant amb dades provinents d'altres països, el nombre aproximat de plantes medicinals usades a l'Aragó és molt similar a la de Catalunya, al voltant dels 600 tàxons, a l'estat espanyol se n'usen unes 800, a França unes 900 i al conjunt

d'Europa unes 2000.

Els animals també han estat utilitzats per l'espècie humana, com les plantes, des dels temps més remots. El seu ventall d'aplicacions, però, sempre ha estat més limitat que el dels vegetals. L'ús alimentari ha estat i és llargament predominant. El medicinal, l'industrial i l'artesà, el lúdic i el folklòric també han tingut certa rellevància, mentre els altres han estat molt més reduïts. A Catalunya unes 100 espècies animals tenen alguna mena d'utilitat.

Nombre aproximat d'espècies animals amb diferents tipus d'ús tradicional o popular

TIPUS D'ÚS	Vertebrats	Invertebrats
Alimentari	25	5
Medicinal	35	15
Lúdic (inclosos animals de companyia)	40	5
Folklòric	25	10
Industrial i artesana	10	-
Maneig agrosilvopastoral	10	-

La riquesa i varietat d'usos, així com el nombre d'espècies implicades, ha disminuït dràsticament en els darrers anys. Es pot afirmar que l'erosió dels coneixements sobre el món animal ha estat superior al corresponent al món vegetal. Dins d'aquest darrer, però, la pèrdua no ha estat pas negligible, es pot calcular en una mica més del 50 % en els darrers 60 anys en algunes zones pirinenques. Les persones que mantenen aquest coneixement comencen a ésser molt grans, d'uns 60 anys de mitjana, però amb molts representants de molta més edat.

No és únicament el component immaterial de la biodiversitat el que minva. Els mateixos organismes útils sofreixen també processos erosius, en algunes ocasions a causa dels usos que se'n fan i en d'altres precisament a la pèrdua de coneixements al·ludida. Alguns dels problemes existents són: sobrerecol·lecció de plantes medicinals i ornamentals; pèrdua d'espècies, races i cultius; incidència de les noves tècniques agrícoles i ramaderes; introducció d'espècies; etc.

Preservar l'etnobiodiversitat implica tant conservar els propis organismes i els sistemes en els quals viuen com els coneixements, els usos i les pràctiques tradicionals i populars relacionats amb ells. Aquesta conservació té un triple interès: guardar un aspecte important de la cultura tradicional i popular del país i els organismes als quals aquest tresor de saviesa popular és lligat; mantenir uns coneixements que poden permetre en un futur més o menys immediat gaudir de nous aliments, medicaments i altres fonts de benestar per a les persones a partir d'animals i plantes; generar beneficis econòmics. Per posar un exemple, el volum

econòmic del consum de plantes medicinals a Europa l'any 1994 va ser de 6.500 milions de dòlars, d'aquests 3.000 corresponen a Alemanya, 1.600 a França i 230 a l'estat espanyol.

Objectius a assolir:

- Realitzar treballs de recerca que condueixin a la compleció de l'etnoflora i l'etnofauna de les comarques catalanes i a la caracterització de compostos químics i a la detecció de les seves possibles aplicacions farmacològiques, alimentàries o industrials, vetllant per tal d'incloure tota aquesta informació en un banc de dades compatible i complementari dels que ja existeixen o estan en previsió sobre altres temes relacionats amb la biodiversitat.
- Impulsar el conreu de plantes útils, medicinals i aromàtiques, especialment en les seves varietats autòctones, de forma que es contribueixi al desenvolupament econòmic de zones rurals deprimides i s'impliqui als laboratoris d'especialitats farmacèutiques a base de plantes medicinals i a les indústries de l'alimentació.
- Regular la recol·lecció o captura de determinats éssers vius silvestres i la conservació del medi en que es localitzen, endegant paral·lelament campanyes d'educació ambiental per a evitar malmetre la natura pel fet d'utilitzar-la.
- Restitució de l'etnobiodiversitat, especialment a les generacions joves, tant a partir de la introducció de conceptes vinculats als usos i les pràctiques tradicionals relatius a animals i plantes en els diferents nivells educatius o de formació, com divulgant i valorant l'etnobiodiversitat.